ARCHIEFJES

IX

Joannes-Augustinus Van Caneghem

(1770-1858)

Van 'Architecte-Voyer' tot 'Provincialen Bouwmeester'

7 - Watermerken 1807-1814 (A)

Marc VANDAELE

ARCHIEFJES

JOANNES-AUGUSTINUS VAN CANEGHEM 1770 – 1858

Van Architecte-Voyer tot Provincialen Bouwmeester : WATERMERKEN

7 De watermerken van het Van Caneghem-archief : 1807-1814

Mijn *'primary descriptors'* uit het **Van Caneghem-**archief, in alfabetische volgorde :

1	**BIJENKORF**
2	**CIRKEL**
3	**HANDJE**
4	**HOLLANDSE TUIN**
5	**HOORN (Jachthoorn)**
6	**INITIALEN**
7	**KROON**
8	**LANDNAAM**
9	**LEEUW**
10	**LELIE**
11	**NAAM**
12	**PAARD - Ruiter**
13	**PRO PATRIA**
14	**SCHELP**
15	**SCHILD**
16	**SPECIAAL**

Om het beste resultaat te bereiken, is het aangeraden het ARCHIEFJE
WATERMERKEN
op het scherm te bekijken en in te zoomen.

Watermerken periode 1807 – 1814 *Update – Maart 2016*

Brieven 1807

De brief van de *'arpenteur forestier'* **Champs,** gedateerd **19 oktober 1807**, heeft als watermerk ***2.18 = Dubbele CIRKEL waarin 8 decoratieve elementen zijn aangebracht – daarin een (gehaaste) klauwende LEEUW - bovenaan KROON als 2 ronden met edelstenen afgeboord – daarboven, bol + kruis.***
Hetzelfde watermerk is gecatalogeerd bij **Kroon** en **Leeuw**. In de brief van het gemeentebestuur van Alveringem (1808) zien we hoe mooi dit watermerk wel is …

ARCHIEFJES

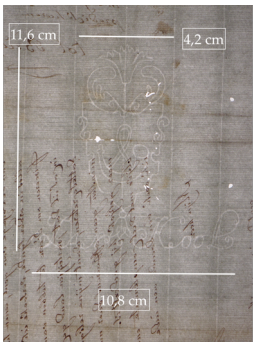

Hoorn ***5.3 = Hoorn in sierschild met bovenaan bloem + daaronder, Jan Kool.*** Dat watermerk vinden we terug in een brief van monnik **C. Braemt**, gedateerd **15 mei 1807**. Onder een sierschild, met bloem bovenaan en versiering onderaan, lezen we de naam van papiermaker **Jan Kool.** Hetzelfde watermerk vinden we ook terug bij de descriptor **Naam 11.23.** Vaak heb ik me afgevraagd of de **hoorn** in die watermerken, **een jacht-** of een **posthoorn** was. Het Google-boek *Handboek der Wapenkunde* (Johannes Baptista Rietstap en Cornelis Pama) geeft op p. 233 een duidelijk antwoord : *"De* ***jachthoorn*** *onderscheidt zich, door altijd met een snoer - dat soms van een andere kleur kan zijn - gebonden of gesnoerd (Fr. lié) te zijn, terwijl de* ***posthoorn*** *dit snoer mist."* Steeds volgens dezelfde bron… *"De groote opening moet altijd rechts en de monding links staan, anders zijn ze omgewend."* Het mondstuk staat hier inderdaad aan de linkerzijde. In de brief van de burgemeester van **Lendelede (30 mei 1808 – Hoorn 5.16)** merken we dat het mondstuk rechts geplaatst is.

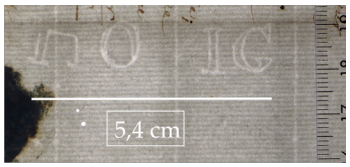

De brief van **Champs (15 oktober 1807)** heeft het triestig, toegetakeld watermerk **Naam *11.16 = Honig***. Een letter van de naam **honig** is verschoven, een ander vergeten of verdwenen. Geen initialen. De geschiedenis van **Cornelis Honig** - de papiermaker uit **Zaandijk** – en zijn molen **De Gulden Bijkorf**, is nu gemakkelijk te vinden op het web : even googlen met *Cornelis Jacobsz. Honig*. We zullen die naam nog vaak ontmoeten.

Het briefje van **Callebert (16 juli 1807)** heeft gedeeltelijk het watermerk **Naam *11.24* = *J. Kool***. Eveneens een naam die nog zal voorkomen in het VC-archief. De naam van de Zaandamse papierfabrikant (1741-1816) komt verder nog voor bij de descriptor **Hoorn.**

Tijdens het surfen op het internet om bijkomende informatie over watermerken in te winnen, kon ik mij rekenschap geven van de reikwijdte van het onderwerp: alleen al met de studie van de papiermolens in Holland en in de streek van Limoges, Angoulême en Poitiers, kan een deel van het leven gevuld worden. Tè veel om in een beperkte tijdspanne een zekere diepgang te bekomen. Heb ook geen zin in het uitvoerig bespreken van de papiermakers, het zou té zeer kopieerwerk worden. De watermerken in het VC-archief staan ten dienste van eenieder die er zich voor interesseert. Vermoedelijk zal men er de bevestiging in vinden van wat men al wist, of misschien iets nieuws ontdekken.

ARCHIEFJES

Brieven 1808

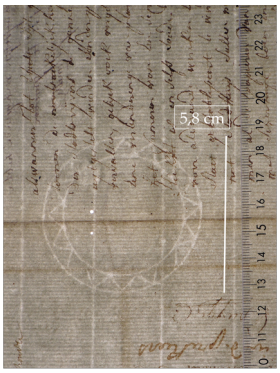

2.2 = Cirkel (dubbel) met zigzaglijn erin.
De brief van de burgemeester van **Tielt,** gedateerd **23 mei 1808,** vertoont een zeer eenvoudig watermerk. Het stelt een ring voor met buitendiameter **5,8 cm** en binnendiameter van **4,6 cm.** De ring zelf is 6 mm 'dik' en is versierd met zigzaglijn.

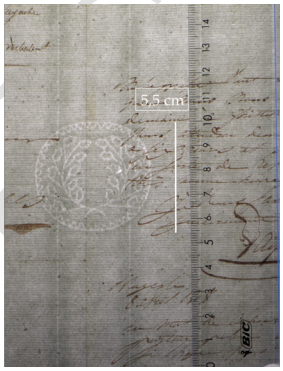

2.3 = Cirkel met randversiering + 2 takjes.
Dit watermerk vinden we terug in het briefpapier dat de heer **Lagache** gebruikte op **8 april 1808.**
Me dunkt dat het hier over eikenbladeren gaat …
De randversiering is tot zijn eenvoudigste expressie herleid.

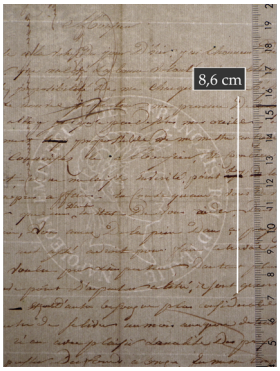

2.22 = Cirkel met Napoléon Empereur des Français Roi d'Italie (kijkt naar rechts). Brief van **Lernould**, gedateerd **5 juni 1808**. Sommige documenten (zie brief hieronder) vertonen de rechterzijde van het blad met **de keizerlijke arend** met **kroon**, in een '**cirkel'**. Onderaan staat dan de naam **Henri Renoz,** de Luikse papierfabrikant.

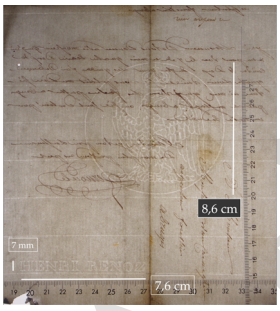

2.22.a = In Cirkel, de keizerlijke arend met kroon (naar rechts kijkend) – ***onderaan HENRI RENOZ***, de naam van een Luikse papiermaker in die periode. Een brief van **Lernould – 15 juli 1808**. Dit is gewoonlijk de rechterzijde van een blad dat Napoleon aan de linkerzijde heeft (zie hierboven). Zoals in voorgaande watermerk had ik enkel de diameter genomen. Later zou blijken dat de cirkel eigenlijk een ovaalvorm heeft.

3.2 = Handje met boord van mouw (of rand van handschoen).
Komt voor in een brief van **Vanlerberghe – 11 juni 1808.** In latere documenten (Bestek 1180 – jaar 1815) vinden we het volledig blad met **Handje** (rechts) in combinatie met de initialen **DL & C** (links). Nog later, in Bestek 1654 : **Handje** links en **DL & C** rechts.

ARCHIEFJES

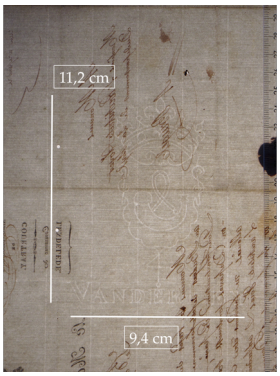

5.16 = Hoorn (mondstuk rechts) in sierschild – bovenop Kroon (lelies) - onder de hoorn, een 4, met daaronder VanderLey.
Dit watermerk vinden we terug in de brief van de burgemeester van **Lendelede,** gedateerd **30 mei 1808.** De kroon heeft edelstenen en lelies.

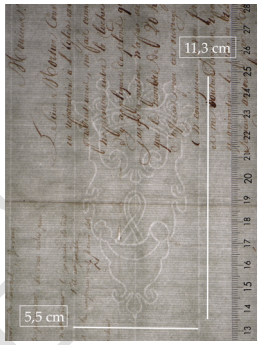

5.20 = Hoorn (mondstuk links) in sierschild – bovenaan Kroon (lelies). Watermerk in het briefpapier van de burgemeester van **Ruiselede – 28 oktober 1808.** Dit watermerk met jachthoorn in een sierschild, met bovenaan een kroon met lelies, vinden we als basis terug in het vorig watermerk. Het is veelvoorkomend in het VC-archief en wordt gecombineerd met dat van verscheidene papiermakers.

6.11 = Cirkel met de Initialen D L (groot) & c (klein). Dit watermerk vinden we later heel dikwijls terug op een vol blad, gecombineerd met een **klein hartje** en het woord **FYN**.
Hier is het de burgemeester van **Voormezele** die dit papier gebruikt voor zijn brief van **26 juni 1808**.

6.33.a = Initialen D & C in een brief van de burgemeester van **Zillebeke – 7 december 1808.**

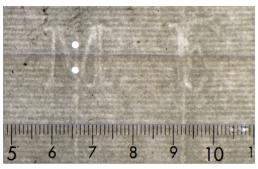

6.39 = Initialen M F in het briefpapier van de burgemeester van **Tielt** (**4 juni 1808**). Het geeft een idee van de moeilijkheid bij het 'identificeren' van initialen. Op blz. 10 is **M F** duidelijker …

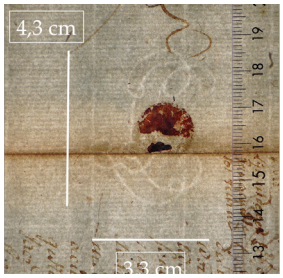

6.49 = Initialen PL (?) arabesk in een brief van **Pieter Spilliaert** uit Veurne – **24 december 1808.** Het is een watermerk dat minder voorgekomen is en waarvan de arabeske lettervorm het herkennen bemoeilijkt. Niet te verwonderen dat er ook vraagtekens voorkomen in het **Gravell Archive**.

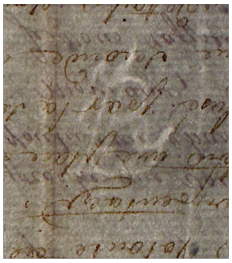

9.12 = Klauwende leeuw. Het papier van de brief van **Champs (17 januari 1808)** heeft twee watermerken : aan de linkerzijde lijkt het een mislukte klauwende leeuw die zijn linker achterpoot verloren heeft. Aan de rechterzijde is het weer een raadsel : de **initialen** LR ?

ARCHIEFJE

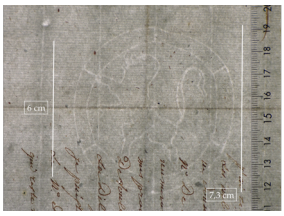

9.21 = Klauwende leeuw in dubbele cirkel – zes verbindingsstreepjes tussen binnenste en buitenste cirkel. Watermerk in een brief van sous-inspecteur **Lernould (16 augustus 1808).**

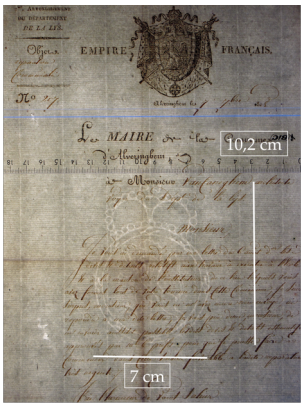

9.25 = 2.18 (zie 1807) Dubbele cirkel waarin acht decoratieve elementen zijn aangebracht - daarin een klauwende Leeuw - bovenaan Kroon als 2 ronden, met edelstenen afgeboord – daarboven bol en kruis (*Prinsen van het Heilig roomse rijk ?*) Het gaat over een brief van de **Alveringemse** burgervader **(7 september 1808).**
Het loont de moeite hier het ganse document weer te geven met de hoofding van het **Empire Français**.

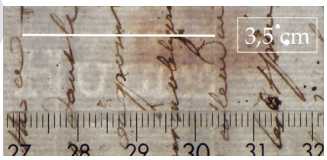

In een brief van **Lernould (26 januari 1808)** vinden we dit watermerk dat geklasseerd werd als **Naam *11.19 Hulpe*.** In een brief van 1820 komt **Hulpe** terug, maar in handschrift *hulpe*.

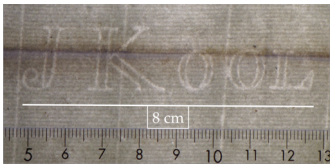

Brief van de burgemeester van **Blankenberge (20 januari 1808) Naam *11.24 = J Kool*.**

Naam *11.28 A. PANNEKOEK* – In een brief van **Callebert, 10 december 1808** : ook nog in een ***Etat Détaillé*** van **23 december 1813**.

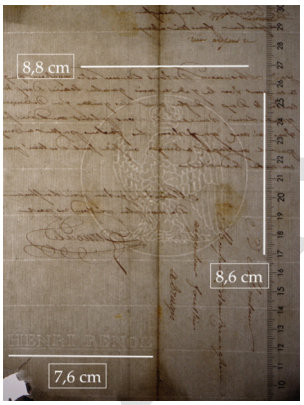

Naam *11.32 Henri Renoz*. De naam **Renoz** hebben we reeds ontmoet in watermerk **2.22.a**, de brief van Lernould (**15 juli 1808**). Opmerkelijk is dat bij het meten van de diameter van de 'cirkel' met de arend, de vertikale korter is dan de horizontale => het is dus een ovaal ! Hetzelfde geldt voor **Cirkel 2.22** met de beeltenis van Napoleon. De papierfabriek van **Henri Renoz** – gelegen te Luik - zal goede zaken doen tijdens de Napoleontische periode *(even googlen met* Henri Renoz*).*

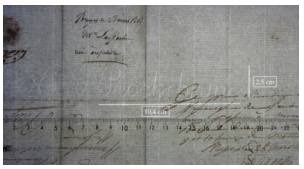

Naam *11.33 Rochebrune*. Een bericht van **Lagache (28 maart 1808)** vertoont het watermerk met de naam van papiermaker **Rochebrune** (even googlen met *Le moulin de Rochebrune*). Wat betreft de initialen vòòr de naam Rochebrune, daarvoor moest ik contact opnemen met de

heer **G. Coussot** van de website *papetiers-filigranes.eu*. (+ www.) Zijn antwoord bracht waardevolle informatie aan, maar ook **hij** kon de initialen niet thuiswijzen, wat nog maar eens aantoont hoe complex het allemaal is.

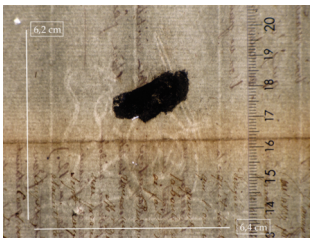

Volledigheidshalve voeg ik er nog dit watermerk aan toe : we vinden het in een schrijven van **Champs (25 oktober 1808).** Vermoedelijk een leeuw of vrouwelijk figuur (soort Britannia) met **schild** en zwaard … Specialisten terzake zullen het wel weten. Het belandde in ***SPECIAAL 16.25***.

Brieven 1809

Dit eerste watermerk uit de brieven van 1809, bestaat uit de **initialen D L**, ingeschreven in een ring bestaande uit twee cirkels die boven en beneden met elkaar in verbinding staan. Onder de initialen **D L (De Loose ??)**, bevinden zich – in kleinere afmeting - een **ampersand** (&) en **C** (Cie). In mijn lijst staat dit watermerk ingeschreven als **Cirkel *2.7* = *Dubbele Cirkel met erin DL (groot) & c (klein)*,** en als **Initialen *6.11***. In latere documenten komen - vòòr de initialen – soms de letters **IF** (6.12) of **IA** (6.13) voor. Op het volledig blad staat **DL** aan de rechterzijde. Op de linkerzijde staat het woordje **FYN**, wat moet verwijzen naar de kwaliteit van het papier. Dit watermerk komt voor bij **J. Callebert,** in zijn brief van **9 maart 1809**.

De mooie watermerken ***2.22 Cirkel met Napoleon, keizer van de Fransen, koning van Italië*** aan de linkerzijde, en rechts ***2.22.bis In Cirkel, de keizerlijke arend met kroon – onderaan HENRI RENOZ***, vinden we ook terug in het briefpapier (**18 december 1809**) van de heer **Lagache**, chef van de *Eersten Bureau – Publieke Werken* (**Almanach van het Eerste Arrondissement … 1812** – Google-boek). De cirkels zijn niet perfect want de diagonale diameter is wat groter dan de vertikale. Het afmeten van hoogte en breedte van de watermerken was soms een delicate zaak; in het ene document waren er soms enkele millimeters verschil

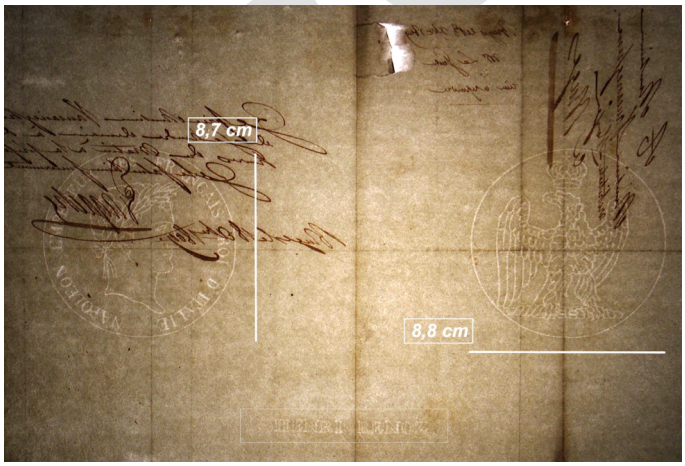

vergeleken met hetzelfde watermerk in een ander document. Dit zal waarschijnlijk te maken hebben, hetzij met het manipuleren van het motief waarbij vervorming kon optreden, hetzij met het feit dat er verscheidene motieven bestonden die onderling kleine afwijkingen vertoonden. Onderaan bemerken we de naam van de Luikse papiermaker **Henri Renoz (11.31),** terug te vinden in het artikel over *Tutot, imprimeur, éditeur, capitaliste et révolutionnaire* par Lily Portugaels (website La Libre), en in de kiezerslijsten van de stad Luik – 1821 - Google-boek)**.**

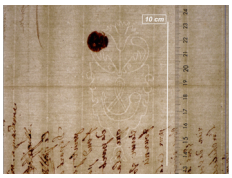

In de brief van de heer **Woussen** (**26 januari 1809**) uit **Thumeries** vinden we het watermerk ***5.2 = Hoorn in sierschild met bovenaan bloem, onderaan versiering.*** Het is zoals **5.3** (zie document 1807) maar zonder de naam **Jan Kool**.

5.17 = Hoorn in 'hertengewei' – bovenaan, Kroon met 3 edelstenen in de basis- onderaan de Initialen P……D (??). Dit eerder zeldzaam watermerk in het VC-archief vinden we terug in een brief van de heer **Domers** (burgemeester van Adegem), gedateerd **7 september 1809**.

5.20 = Hoorn (mondstuk links) in sierschild – bovenaan Kroon (lelies). De randen van het sierschild hebben een grillige vorm en we merken dat het plooiwerk van de draad niet met de meeste nauwkeurigheid is geschied.
Dit watermerk treffen we aan in het briefpapier van de heer **Van Caloen**. (brief **7 oktober 1809**, waarin hij de architecte-voyer verzoekt deel uit te maken van de jury).

6.11 = 2.7 = Dubbele Cirkel met erin DL (groot) & c (klein) (De Loose & C ??). Dit watermerk zien we terug in een brief van **Callebert**, gedateerd **9 maart 1809.**

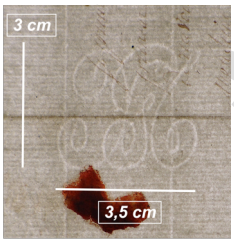

6.50 = Initialen (**NG** als arabesk ?) waarin we zeker de letter **G** onderscheiden, samen met de letter **N (?).** We ontmoeten dit watermerk in de brief van de burgemeester van **Houthem**, daterend van **29 november 1809**.

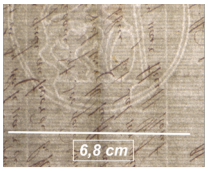

9.19 = Leeuw – op voetstuk - met Schild en staf, in Cirkel. Dit watermerk, dat we maar gedeeltelijk kunnen zien, is te vinden in het briefpapier van de burgemeester van **Tielt (17 maart 1809).**

ARCHIEFJES

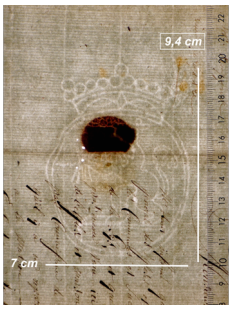

9.24.a = Leeuw op voetstuk, in dubbele cirkel – leeuw houdt een bundel pijlen en een staf / staak / speer vast – bovenaan Kroon. Het is de leeuw die we reeds gezien hebben in de watermerken met de **Hollandse tuin** en **Pro Patria**. De kroon heeft *'bolletjes'* (parels ?) bovenaan, en is bezet met edelstenen. Dit watermerk komt voor in het briefpapier van de burgemeester van **Schuifferskapelle (16 mei 1809)**.

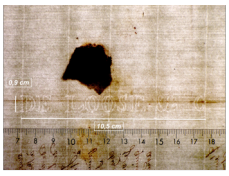

11.6 = DE LOOSE & C. Dit watermerk van papiermaker **De Loose** bevindt zich in het briefpapier van de heer **Champs**, de *arpenteur forestier* van Gent **(19 maart 1809**). Veel informatie over deze papiermaker is niet te vinden. We kunnen maar vermoeden dat de **DL & C** die we hiervoor ontmoet hebben, betrekking heeft op die **De Loose.**

In een brief van **Callebert** (**9 maart 1809**) zien we het woord **FYN** in het papier doorschijnen. Het slaat op de kwaliteit van papier en we zien ***11.9 FYN*** dikwijls in papier van **DL** en **NG**.

13.0 = Pro Patria. Een van de weinige documenten met alleen de woorden ***Pro Patria***. Het watermerk komt voor in de brief van **Callebert (3 januari 1809)** en in de brief van de burgemeester van **Komen (23 juni 1809)**.

13.2 = Pro Patria – Afbeelding van een leeuw met zwaard en pijlenbundel, en een figuur (dame naar links kijkend) die een staf met een hoed vasthoudt, binnen een omheining = Hollandse tuin. Midden in de omheining, de letter M. Onderaan, A. Pannekoek, de naam van de papiermaker. Dit mooi watermerk siert een brief van **J. Callebert**, gedateerd **3 januari 1809.**

14.1 = Schelp + holland (8.2). De **schelp** met ***holland*** vinden we terug in een brief van de burgemeester van **Moen**, gedateerd **21 november 1809**.

14.2 = Schelp + ***hollande*** (8.3). Dit watermerk komt voor in briefpapier van **Jacques Callebert**, de secretaris van enkele gemeenten rond Brugge, die de architecte voyer af en toe vergezelde tijdens zijn inspectietochten.

ARCHIEFJES

Brieven 1810

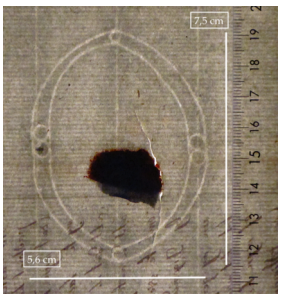

Het watermerk in de brief van **J. De Clercq (Diksmuide)**, gedateerd **8 augustus 1810** vertoont een **ovaal** en is terecht-gekomen bij descriptor **Cirkel** : ***2.1 = Ovaal – vertikaal – ringetjes in de ovale band – 1 ringetje Noord en Zuid – 2 ringetjes Oost en West.***

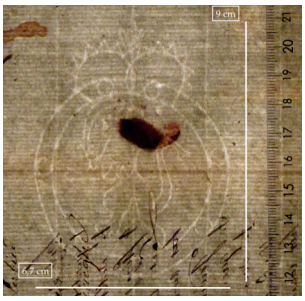

De brief van de heer **Verhaeghe** – gedateerd **1810** (niet verder gepreciseerd) - heeft een watermerk dat ondergebracht werd bij **Cirkel 2.18.a**, en bij **Leeuw 9.25.a**. : ***Dubbele cirkel waarin 7 ringetjes zijn aangebracht - daarin een leeuw met zwaard – bovenaan kroon als 2 ronden, met edelstenen (als tandjes') afgeboord – daarboven bol en kruis (?)***. Specialisten op het gebied van heraldiek zullen daar de nodige terminologie en uitleg voor hebben, en misschien krijg ik ooit wat feed-back op mijn **'Watermerken'** …

Hoewel we het watermerk ***2.22 (Cirkel – Napoleon)*** reeds ontmoet hebben in de correspondentie van het jaar 1809, toch bewonderen we hier nogmaals de beeltenis van de *'Empereur'* in het briefje van **Lagache**, gedateerd **12 mei 1810.** Hij zal dus een voorraadje gehad hebben met dat **velijnpapier** van papiermaker Henri Renoz.
Hetzelfde watermerk vinden we terug in de brief van de heer **Bienaymé** aan de architect (**18 mei 1810**) : daarin gaat het over de voorbereidselen die getroffen worden voor het bezoek van Napoleon aan Brugge.

Een ouwe bekende : ***4.1 = Hollandse tuin – Dame met staf en hoed – Leeuw met zwaard en pijlenbunel – binnen een omheining,*** vinden we terug in het briefpapier van aannemer **Spilliaert**, uit **Veurne** (brief **12 juni 1810**). In het document van **1797-07-29** zijn de afmetingen wat kleiner (10 cm hoog, 9,7 cm breed).

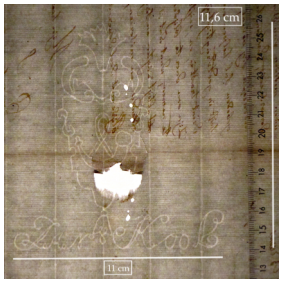

In de brief **(1810-06-02)** van **C. Braemt**, die te Rijsel verblijft, zien we watermerk ***5.3 = Hoorn in sierschild met bovenaan bloem en daaronder Jan Kool***. Het is ook aangeduid onder descriptor **Naam (11.23).** We zagen **5.3** al in een brief van **1807**.

ROTHERS

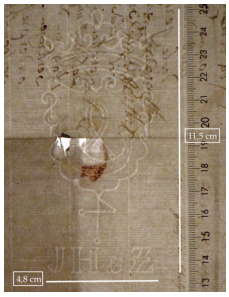

5.13 = Hoorn in sierschild – bovenaan kroon met 3 lelies – onder het sierschild een 4 in horizontaal spiegelbeeld – daaronder de initialen JH & Z. Dezelfde elementen (kroon-schild-hoorn) zullen we later nog ontmoeten met andere initialen of met volledige naam. Soms is het een rechte **4**, zoals in **5.15** (1810 Veurne) en **5.16** (1808 Lendelede). **5.13** vinden we terug in het briefpapier van **Pastoor Maes** te **Oekene** (brief **19 dec. 1810**).

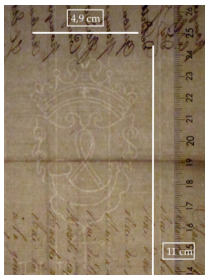

5.15 = Hoorn in sierschild – bovenaan kroon met 3 lelies – onder het sierschild een 4 – daaronder de initialen HR. We merken dat het sierschild kleine verschillen vertoont met dat van het vorige watermerk (5.13). **5.15** bevindt zich in het briefpapier van de heer **De Witte**, 'adjoint' te **Veurne** (brief **30 maart 1810**).

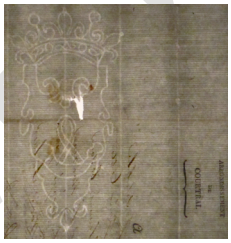

In de brief van **29 maart 1810** van de burgemeester van **Roeselare**, vinden we het watermerk **5.20** terug. ***5.20 = Hoorn in sierschild - bovenaan kroon met lelies.*** Vaak stelde zich de vraag of wel de rechte zijde van het watermerk werd gefotografeerd. In de eerste **5.20** zien we het watermerk vanaf de beschreven zijde van het blad. Het mondstuk van de jachthoorn staat rechts, hetgeen volgens Het Google-boek *Handboek der Wapenkunde* (Johannes Baptista Rietstap en Cornelis Pama) zou betekenen dat het *omgewend* is. Ernaast, hetzelfde watermerk horizontaal gespiegeld maar nu met het mondstuk links. Wanneer er initialen of tekst onder geplaatst waren, of was het een vol blad met initialen aan de andere zijde, dan leek het probleem opgelost. We merken vb. dat in het vorige watermerk **5.15**, het mondstuk van de jachthoorn zich rechts bevindt en de initialen in de juiste richting kunnen gelezen worden. Mogen we eruit afleiden dat de regel : *mondstuk links*, mag gerelativeerd worden?

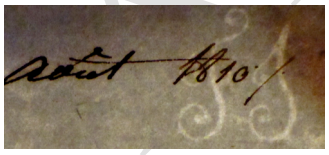

6.37 = Initialen JS – Ik vermoed dat het gaat over **J** en **S.** Watermerk in een brief van de burgemeester van **Nieuwpoort**, gedateerd **10 augustus 1810**. Identieke initialen vind ik terug in een document van **29 januari 1824** (**Oudenburg**).

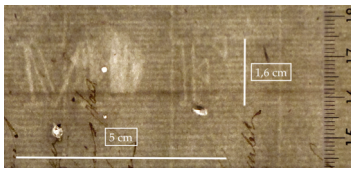

6.39 = Initialen MF - We zien dit watermerk met de initialen **MF** terug in de brief van de burgemeester van **Kemmel**, gedateerd **27 april 1810**.

ARCHIEFJES – J.-A. VC. - Watermerken - M. Vandaele

Sommige brieven werden geschreven op een stuk papier dat het watermerk slechts gedeeltelijk bevat. Zo vb de brief gedateerd **30 oktober 1810** (van ***DeSchietere lophem*** zoals hij zijn briefje heeft getekend) die het bovenste gedeelte van **5.21** bevat = ***Hoorn in sierschild – bovenaan kroon – onderaan initialen G, of VG, of PD, of D.S-V.D.C***. Wanneer het watermerk op zijn geheel zal te zien zijn, zal het afgedrukt worden.

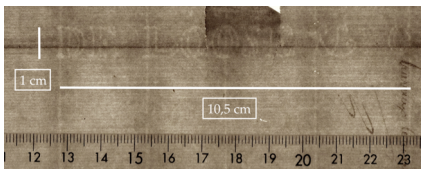

11.6 = De Loose & C. Vermoedelijk verwijzen de initialen **DL** die we nog zullen ontmoeten, naar deze **De Loose**, maar daar heb ik nog geen zekerheid van. Dit watermerk is te zien in het briefpapier van de **Diksmuidse** burgemeester **Hopsomer** (**3 dec. 1810**).

11.11 = Nic Grimberghs. Het is de naam van de papiermaker uit Dendermonde, vermeld in de *Almanach du Département de la Lys pour l'an 1815 (Google-boek)*. In de brief van de burgemeester van **Dottenijs** (Dottignies - **19 oktober 1810**) staat de naam er samen met een hoorn in sierschild (gedeeltelijk). Ook het briefpapier van de burgemeester van **Nieuwpoort** (brief **3 oktober 1810**) is gemerkt met de naam van ***Nic*** *Grimberghs. (*In **11.10** is het **N Grimberghs)**

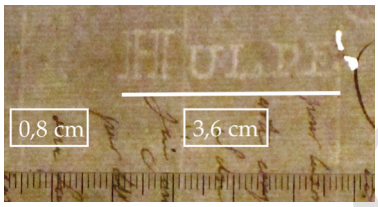

11.19 = Hulpe. Het watermerk **Hulpe** vinden we terug in het briefpapier van de heer **Desroches** (brief **4 mei 1810**). De brief van Lernould, gedateerd **26 januari 1810**, heeft ook het watermerk **Hulpe**. Even googlen met *Filigrane* en *La Hulpe* om meer te weten te komen omtrent de eeuwenoude papierindustrie in **la Hulpe**.

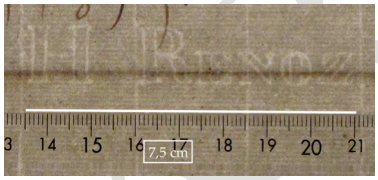

11.32 = H Renoz. Hier de naam van de Luikse papier-fabrikant **H. Renoz** als watermerk in een brief van de *onder-chef van den vierden bureau,* ***Turgy*** (Almanach van het Eerste Arrondissement … 1812 – Google-boek). Zoals voorheen vermeld, treffen we **11.32** soms op een papierblad samen met de beeltenis van Napoleon + de keizerlijke arend (Lagache – **18 dec. 1809**).

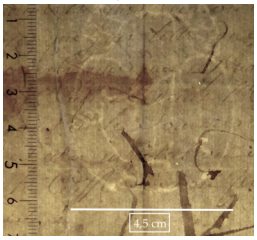

16.2 = Speciaal. De watermerken die ik moeilijk kon thuiswijzen werden ondergebracht onder **SPECIAAL**, zoals dit watermerk in het stuk papier dat brieven van de jaren 1809 en 1910 omwikkelde.

Om het jaar **1810** af te ronden dient nog het watermerk **2.23** vermeld te worden dat in het VC-archief voorkomt in een brief van de burgemeester van **Dranouter** aan de architecte-voyer (nog steeds zo genoemd !), gedateerd *Dranoutre 1 mai 1820.*

2.23 = Cirkel met beeltenis van Napoleon in stralenkrans - randtekst : NAPOLEON EMPEREUR ET ROI 1810.

Zoals te merken is, hebben we weer een **ovaal** (vertikale diagonaal die groter is dan de horizontale). Spijtig genoeg is de beeltenis beschadigd door lakresten van de verzegeling …

M.V. 2015

Update : maart 2016

ARCHIEFJES